

ТУЙААРАР

(Этюд)

Былыт да суох, тыал да суох, сагата да суох көрсүө даҕаны дьахтар диэххэ айылаах наһаа им-дьим сылаас, киһи сүрүбэ көбөр үчүгэй күнэ буолан, сааскы сөрүүн салгын киһи муннугар-уоһугар аныл-аныл гына, үчүгэйдик да салгыйар, оҕолоор. Киэн толооннор, хобордооххо уулларан эрэр сыа курдук, хаардара ууллан, харата элбээн, үрүгэ аччаан, айгыстан эрэр эбиттэр, тыа сир барыта үөрбүт курдук күндээрбит.

Им-ным, ип-итии...

Иһиллээтэхпинэ кулгаабым эрэ «чунг» гынарга дылы. Ол эрэри ыраах, тыа улаҕатынан «даах» диэн даах күтүр сагата иһиллэр, онон-манан, биирдэ эмэтэ чыычаах сагата «чиип» гынан ылар, бэрт эриэккэс элиэ дуу, эбэтэр атын тыгырахтаах кыыл кынатын тыаһа үөһэ халлаанынан көй салгынга «күр-күр» охсон аһар.

Итини көрө-истэ сүрүбүм үөрэн, дууһам сырдаан, мин эрдэ харааран куурбут кырдал устун, мэктиэтигэр, илиибин, атахпын тардыалаан көрө истэхпинэ иннибиттэн туйаарар барахсан кууран эрэр соһуок саҕатыттан тугу эрэ бырахпыт курдук тэлээрэн, «пий-пий» диэн сүһүөхтээн, быһыта баттаан ыла-ыла, өрө көтөн тахсан, алларанан соһус тэмтэйэ-тэмтэйэ ыллаан бычыгыратта.

Үчүгэйн-кэрэтин нийи... барахсан ырыата... Харабым арахсыбата, атабым барбата... Сааспар тугу ити курдук одуулаабытым буолла... Көрөн, одуулаан турдум. Бу ба-

рахсан «пий-пий-диэ-диэ» дииргэ дылы эриэккэс тойугу гүһэрдэ. Үөһэ үлүгэр үрдүк халлаан син чугас да эбит, туйаарар кини көбөрөн озорор күөх кырсыгар тийдэ эбээ диэххэ дылы быдан үөһэ дьиримний-дьиримний, тырымны-тырымны, эбэ-эбэ, киэркэтэ-киэркэтэ хайдах да санаабыттан хаалбат, сүрэхпин көбүтэр гына эриэккэстик ыллаата.

Ол курдук эриэккэстик сир кырсыттан быдан үөһэ тийиэр диэри сүһүөх-сүһүөх ырыатын-хоһоонун уларытан, эбэн, киэргэтэн, ыллаан биир сиргэ куйаар салгынга туйаарар эргийэ туран ыллаата.

Маннык айыы көтөрө кыыһыар хааннаах, өстөһөр сүрэхтээх, мэккиһэр санаалаах буолуо дуо? Эбэтэр аан дойду тынар тыннааһын өһү билбэт, куһаҕаны санаабат эриэккэһэ буолуо дуу?

Тылтан тыл төрүүр... Санааттан санаа тахсар...

Туйаарар барахсан тойугулурун кытта, били бэйэлээх сир-дойду, сир-халлаан, айыыбыт көтөрө алҕаата эбээ диэххэ айылаахтык ордук киэркэйэн, арылларга дылы гынна. Мэктиэтигэр, бэйи, истиэбин диэбиккэ дылы аңылыйан ылбыт көй салгын налыс гынан ордук чуумпурда, тыас-уус, санаа-инэ мэлийдэ, туйаарар эрэ тойуга киэркэйэн истэ.

Охсуйа ньи!.. Дьобойон, аан дойду сирдин-халлааннын, күннүүн-ыйдыын, көтөрдүүн-сүүрэрдин бу курдук эриэккэскэ эрэ айыллан үөскүүр буоллаҕа.

Мин санаабар, туйаарар тойуга онтон ордук киэркэйбиккэ, күн уота көхсүбүн ордук сылыппыкка дылы этэ.

Ылам ыйа, 1927

САЙЫН

(Эпюд)

Толоон-толоон ааган сиппэт оһуор ойуунан алаара тунаарбыт. Сатаан бардахха, тупсуон иннигэр, араас дьүһүннээх сибэкки аайы ол дьүһүнүн курдук үрүмэччи бийһэ тэлимнии көшпүт.

Тойон ыһырыа «лон» гынан, киһини тула көтүөмэх тээн баран, алтан окко түһэн, линкинии оморбутугар, ойуута араас сиздэрэийин балай эрэ көрө сатаатым да— мунгурун булбатым. Мин көрө сатыырбын күүтүө дуо, «лон» гынан баран, аһара көтөн тахсан, сирэйбин-харахпын кириэстии көттө, илиибинэн далбаатыбын диэн, хата, охто сыстым.

Бэл, бырдах баһайы адаарыйан илиибин тобулу уулуу оморорун өйдөөн көрбүтүм: араас курдуу-курдуу ойуулаах эбит.

Күөх тыаларга кэбэ кыыллар үрүтүн-үөһэ этэн чоргуһаллар, араас чыычаахтар быыстала суох ырыа түһэрэллэр. Көй салгыһна кылбайар кынат кыһыгырыы охсон аһар. Толоон иһэ үллэннэс. Тиэргэнгэ дьахталлар сагалара ньамалаһаллар, оһус мөнүрүүр, түптэ унаарыйар. Ыаллар тастарыгар дьон сагалара ботугураһаллар, оһолор оонньоон айманаллар, сылгылар сырсан лиһиги рэһэллэр.

Бэл, куоска үөдөн, түүтэ-өһө ньылбыһан баран, кутуһағы туора уобан, тийһэ бытыгыраан, хараһа чэнэрийэн, титииктэн ампаар икки ардыгар быыппастан эрэр.

Үөһэ үрүг күн күндээрэн, сир ийэбэр күөх сайын унааран, сиздэрэй ойуунан симэнэн, ыраас халлаанынан сандааран, хамсыр-харамай эгэлгэтийэн турара тобо баһас эриэккэһэй, оһолоор!